

بسم الله الرحمن الرحيم

مروری بر معماری پست مدرن در فضاهای مذهبی کشورهای اسلامی

مجموعه مقالات دانشجویان کارشناسی ارشد معماری
دانشگاه آزاد اسلامی قزوین

ویرایش علمی: دکتر جمال الدین سهیلی

جمال الدین سهیلی ، روزبه آریافر ، مریم باقری ، محمدرضا چهل پسران ، رضاحسنی ،
مرجان روستایی ، مهرداد زهرایی ، امیر زارعی ، ستاره خیزاده ، متین فلک رو ، فهیمه موحدی ،
زهرا نوری، الشن یزدان پناه

مروری بر معماری پست مدرن در فضاهاى مذهبی کشورهای اسلامی: مجموعه مقالات دانشجویان کارشناسی ارشد معماری دانشگاه آزاد اسلامی قزوین/ جمال الدین سهیلی، {و دیگران} ویرایش علمی جمال الدین سهیلی. تهران: گوهردانش، ۱۳۹۵.

۱۵۱ص. مصور رنگی ۲۲*۲۹ س م ۹-۱۱۶-۱۶۴-۶۰۰-۹۷۸
فیبا (نویسندگان) جمال الدین سهیلی، روزبه آریافر، مریم باقری، محمدرضا چهل پسران، رضا حسنی، مرجان روستایی، مهرداد زهرایی،...
مجموعه مقالات دانشجویان کارشناسی ارشد معماری دانشگاه آزاد اسلامی قزوین معماری اسلامی- کشورهای اسلامی- مقاله ها و خطابه ها
معماری جدید- کشورهای اسلامی- قرن ۲۰م. - مقاله ها و خطابه ها
معماری مذهبی- کشورهای اسلامی- مقاله ها و خطابه ها
سهیلی، جمال الدین، ۱۳۵۵
NA ۳۸۰/م۴ ۱۳۹۸
۴۳۲۱۷۳۰ ۷۲۰/۹۱۷۶۷۱

تلفن و نمابر: ۰۰۷۷۱۳۱-۷۷۸۰۵۹۹۳

پست الکترونیکی: gohardanesh@hotmail.com

نام کتاب: مروری بر معماری پست مدرن در فضاهای مذهبی کشورهای اسلامی
نویسندگان: جمال الدین سهیلی، روزبه آریافر، مریم باقری، محمدرضا چهل پسران، مرجان روستایی، مهرداد زهرایی، امیر زارعی، ستاره علیزاده، متین فلک رو، فهیمه محمدی، زهرا نوری، الشن یزدان پناه

ویرایش علمی: دکتر جمال الدین سهیلی

صفحه آرای و ویراستاری: رضا حسنی

ویراستار بخش انگلیسی: فهیمه موحدی

طراح جلد: زهرا نوری

هماهنگی و نظارت تولید: سیدرضا نصری

شابک: ۹-۱۱۶-۱۶۴-۶۰۰-۹۷۸

چاپ اول: سال ۹۵ تعداد: ۵۰۰ نسخه

کلیه حقوق چاپ و نشر برای مولفین محفوظ است.

قیمت: ۱۹۰۰۰ تومان

فهرست مطالب

عنوان / مؤلف

- ۱.....مقدمه / دکتر سید حسین بحرینی
- ۲.....پیشگفتار / جمال الدین سهیلی
- ۴.....معماری پست مدرن در فضاهای مذهبی کشور عمان / روزبه آریافر
- ۱۳.....معماری پست مدرن در فضاهای مذهبی کشور لبنان / مریم باقری
- ۲۳.....معماری پست مدرن در فضاهای مذهبی کشور کویت / محمد رضا چهل پسران
- ۳۱.....معماری پست مدرن در فضاهای مذهبی کشور پاکستان / رضا حسینی
- ۴۵.....معماری پست مدرن در فضاهای مذهبی کشور قطر / مریم باقری
- ۵۵.....معماری پست مدرن در فضاهای مذهبی کشور امارات متحده عربی / بهرنا زهائی
- ۶۹.....معماری پست مدرن در فضاهای مذهبی معاصر کشور بحرین / امیر زارعی
- ۸۰.....معماری پست مدرن در فضاهای مذهبی کشور جمهوری اندونزی / ستاره علیزاده
- ۹۷.....معماری پست مدرن در فضاهای مذهبی کشور ترکیه / متین فلک رو
- ۱۰۸.....معماری پست مدرن در فضاهای مذهبی کشور مالزی / فهیمه موحدی
- ۱۱۹.....معماری پست مدرن در فضاهای مذهبی کشور الجزایر / زهرا نوری
- ۱۳۴.....معماری پست مدرن در فضاهای مذهبی کشور مراکش / الشن یزدان پناه

معماری مدرن با شعار کمتر بیشتر است سادگی خاصی را در حوزه های مختلف هنری معرفی نمود، که در جهت عملکردگرایی و مدرن کردن شهرها شکل گرفت. این سبک را معمولاً وجه عقلانی مدرنیته معرفی می کنند که در جهت رفع نیاز و پیشرفت شکل گرفته و از دستاوردهای صنعتی استفاده کرده است. معماری پست مدرن در واکنشی علیه معماری مدرن شکل گرفته که احساس را نادیده می گیرد و به نوعی کنرت انگاری را در خود دارا می باشد. این امر به دلیل قائل بودن به زمینه گرایی ناشی از تمدن ها و قوم های مختلف است.

پست مدرنیسم جنبشی است فلسفی، فرهنگی و هنری دوران معاصر در واکنش به فلسفه و هنر مدرن. عملکردگرایی و تک بعدی بودن آن باعث بی توجهی به نیازهای عاطفی، روحی و معنوی انسان شد. مدرنیسم نتوانست دنیای آرزوهایی که برای انسان مدرن ترسیم کرده بود به واقعیت تبدیل و با انسان و شهر و تاریخ ارتباط برقرار کند و با گذر زمان اعتبار خود را کمرنگ نمود. پست مدرنیسم در تقابل با این بحران و با اندیشه پایان دادن به ایدئولوژی های مدرنیسم روی کار آمد و با بهره گرفتن از هنر متعارف و کلاسیک و دستاورد گذشتگان و ارتباط آن با عرصه مدرن و به نوعی بازخوانی آنها، به تفکر جدید برای حل این بحران پرداخت.

معماری به عنوان هنر ماندگار فضایی بیشتر از برآوردن نیازهای عملکردی انسان ها دارد. فرم معماری ابزاری در دست معماران است تا از طریق آن معاصر و مفاهیم را به استفاده کنندگان فضا انتقال دهند. در دیدگاه پسا مدرن فرم علاوه بر عملکرد از عواملی مانند فرهنگ و تاریخ نیز تأثیر می پذیرد. هنر معماری بی شک یکی از بارزترین مظاهر تمدن هر قوم و ملت است و نوع چینش ساختمان ها و نمای داخلی یا بیرونی آن رابطه ای تنگ با تمام عوامل زمینه آن جامعه دارد. معماری هر کشوری و آنچه که از گذشته تاکنون به یادگار مانده است، شناسنامه معتبر مردم هر منطقه است. آداب و رسوم، مراسم مذهبی، روحیه، اخلاقیات و اندیشه نسل ها در معماری آن سرزمین انعکاس واضحی دارد. هویت ملی و تمدنی تجلی فرهنگ در محیط دانست زیرا مکانها از انسان معنا می گیرند و انسان نیز مجموعه ای از باورها و اندیشه ها است که فرهنگ را شکل می دهد و نمود و تجلی از فرهنگ انسان را در مکان و محیط می توان مشاهده نمود که همان هویت اوست.

مفهوم هویت سابقه ای به بلندای تاریخ دارد. هویت یک ملت و فرهنگ یک کشور در طی یکدهه یا حتی یک سده ساخته نمی شود. هویت و فرهنگ شاخصه یک تمدن است که در طی قرن ها شکل می گیرد. تأثیر خود را در معماری و شهرسازی آن کشور می نمایند. در معماری معاصر واژه هویت دچار بحران شده و بصورت مفهومی انتزاعی درآمد. اگر فضاهای شهری را عرصه تجلی فرهنگ و هویت ملت ها بدانیم آنگاه می پذیریم که آنچه امروزه در بیشتر شهرهای جهان رخ می نماید، نوعی کناره گیری از ارزشهای غنی فرهنگی و کهن ساکنان هر سرزمینی است.

در مجموعه مقالات حاضر جناب آقای دکتر سهیلی تلاش نموده اند با سازماندهی مقالات پژوهشی دانشجویان کارشناسی ارشد معماری با هدف بررسی جایگاه معماری اسلامی نحوه تأثیرگذاری شاخص های آن را در طراحی برخی از مراکز معماری و شهرسازی کشورهای اسلامی در دوره معاصر تدوین نمایند. در تنظیم این مجموعه مقالات در نظر است تا با بررسی الگو های معماری پست مدرن جایگاه معماری اسلامی در طراحی معماری و مراکز شهری معاصر این کشورها مشخص شود که توجه به مفاهیم تاریخی آن سرزمین به چه شکلی در ساخت و سازهای معاصر بکارگرفته می شود. چنین تلاش هایی نه تنها به واکاوی ابعاد مبهم و همچنان ناشناخته گذار از دوران مدرن به پس از آن کمک میکند بلکه دانشجویان معماری را نیز به تعمق و تأمل در این مقوله ها ترغیب کرده حس اعتماد به نفس و پژوهشگری را در آنها تقویت میکند.

برای دکتر سهیلی و دانشجویانشان آرزوی توفیق بیشتری دارم.

دکتر سید حسین بحرینی

استاد دانشگاه تهران

زمستان ۱۳۹۵

معماری و شهرسازی معاصر جهان همانند بسیاری از فنون، هنرها و بدایعی که در کشورهای مختلف تعریف میشوند، بر مبنای اصول و ارزشهایی شکل گرفته اند که این اصول و ارزشها نیز به نوبه خود منبعث از طرز تفکر و ارزشهای فرهنگی حاکم بر جامعه بوده و در عین حال از شرایط اقلیمی و محیطی، شرایط اقتصادی، از مقولات سیاسی و... متأثر می باشند. اینطور بنظر میرسد که بحران بیش روی معماری معاصر در کشورهای در حال توسعه لزوم بررسی نحوه تاثیر پذیری از هویت های تاریخی را آشکار می سازد. عوامل موثر در شکل گیری این بحران ریشه در عدم انطباق تفکرات زیبایی شناسی حاکم بر معماری و کالبد معماری به عنوان ابزاری جهت ارزیابی کیفیت تفکر می باشد که مورد پذیرش جامعه عام یا به خصوص نظریه پردازان معماری واقع نمی شود. زیبایی شناسی شاخه از فلسفه است و در رابطه با تحلیل مفاهیم و راه حل مسائلی بحث میکند که از تامل در خصوص موضوعات ادراک زیبایی شناسی بر می خیزد. در کلام صاحب نظران معماری عوامل متعددی همچون تناسب، توازن، تقارن، نظم و ترتیب و غیره بر شناخت الگوهای فضایی و درک زیبایی شناسی در آثار تاریخی هر سرزمین موثر است. از این رو تاملی در تاریخ معماری کشورهای اسلامی گواه بر این ادعاست که معماری این کشورها در طول قرون متمادی تکوین یافته و ساختار دینی، قوم یا مذهب خاصی نبوده است بعضی وقایع اثری کم رنگ و گروهی تاثیر چشمگیری بر این شکل گیری داشته اند. نفوذ فرهنگ اسلامی در این سرزمین ها از وقایع مهم و تاثیر گذار بوده است و با خود اصولی را به معماری ارزانی داشته و قرن ها در عناصر معماری بوضوح دیده می شود. برخی از این اصول قبل از دوران اسلامی وجود داشته است و برخی نشأت گرفته از نوع تفکر اسلامی می باشد. دغدغه پیوند با گذشته و عدم ته فیک اساسی در بوجود آوردن یک جریان معماری که بتواند بصورت صحیح در ادامه و تکامل تاریخ با ارزش معماری اسلامی باشد، میتواند سه درپیشبرد اهداف و مولفه های بنیادین معماری اصیل اسلامی داشته باشد. ضرورت توجه به این مفاهیم و بکارگیری آنها در قالب و در زمانه امروز کشورهای اسلامی را تاکید می نماید. بازشناسی و فهم معماری معاصر کشورهای اسلامی با رویکرد اندیشه اسلامی، نقدی بر اندیشه های مختلفی را از لحاظ کالبد معماری اسلامی معاصر می تواند پذیرا باشد. رویکرد به سنت در معماری معاصر، رویکرد رجعت تاریخی، بازی و بازطراحی مفهومی و مصادیق معماری اسلامی در عصر حاضر، تفکر التقاطی و پذیرش همزمان سنت و مدرن، دوری از گرایش های تاریخی محض، پرداختن به مفاهیم اساسی معماری اسلامی، بهره گیری مفهومی از اندیشه های اسلامی برای طرح در معماری معاصر و... نمونه هایی از این مصادیق است.

امروزه پیشرفت و فناوری مقوله ای جدانشدنی در زندگی مردمان جهان می باشد. ساختارها و زندگی در حال تغییر و تحول هستند و هویتی خاص به خود میگیرند گذر از جامعه سنتی به مدرن و جامعه مدرن به شبکه ای و رایانه ای، دگرگونی دنیا در حال بروز است و تاثیرات مطلوب و نامطلوب خود را بر جوامع می گذارد. نفوذ فناوری های جدید و نو به جوامع سنتی که هویت تاریخی و زمینه هنر و معماری را دارا هستند باعث ایجاد چالشهای بزرگی در قالب فرهنگی و اجتماعی شده اند. لذا این گسست دوره در کار معاصر از سیر تکامل دستاوردهای پیشینیان در معماری موجب تولید فضای ناخونا در شهرهای معاصر گردیده است. این ناخوانایی تا جایی پیش رفته که در روزگار معاصر نمی توانیم رابطه ای منطقی با معماری گذشته برقرار نماییم. ساختمان هایی که امروزه در سطح شهرها معرف معماری معاصر به شمار می روند، اغلب فاقد مبانی نظری و هویت اصیل معماری هر سرزمینی هستند. مدت هاست که یکی از دغدغه های اصلی معماران و طراحان شهری این شده که چگونه و با چه اصول و ضوابطی طراحی کنند تا نتیجه ی کارشان طرحی باشد که بجای الگو برداری و تقلید از سبک های دایماً در تغییر غرب، رنگ و بوی ملی گرایانه داشته و به نوعی در تکمیل و ادامه ی سنت معماری گذشته باشد.

در مجموعه مقالات حاضر جایگاه معماری اسلامی در معماری پست مدرن در بناها و فضاهای مذهبی کشورهای اسلامی مورد بررسی قرار گرفته است. در این راستا توضیحاتی در مورد معماری اسلامی، سنتی و پست مدرن ارائه شده و پس از بررسی این مفاهیم در تعدادی از آثار مذهبی ساخته شده معاصر ارتباط و تقابل آنها بررسی گردیده است. از مهمترین مطالعاتی که تا کنون در خصوص معماری پست مدرن در کشورهای اسلامی به انتشار رسیده است، مربوط به چند مقاله چند مقاله کنفرانس های ملی میباشد که با رویکرد توصیف معماری معاصر در کشورهای اسلامی این تحقیقات صورت پذیرفته ولی این مجموعه مقالات درصدد است با محوریت دو مولفه شکل و محتوای موثر در

کیفیت شکل گیری پست مدرن در فضاهای مذهبی در کشورهای اسلامی بتواند به معرفی الگوهای طراحی این مقوله بپردازد. البته شایان ذکر است که تمام آنها به عنوان پیشینه تحقیق استفاده شده است. این تحقیق از نوع کیفی می باشد که با روش توصیفی تحلیلی و روش استدلال قیاسی به تحقق اهداف تحقیق پرداخته شده است. بر این اساس، برای این پژوهش دانشجویان طرح معماری دو کارشناسی ارشد معماری، ورودی نود و چهار در دانشگاه آزاد اسلامی واحد قزوین انتخاب شدند که با همکاری بسیار عالی موجب انجام این پروژه گردیدند. همانطور که قبلاً نیز اشاره شد با توجه به اینکه این تحقیق از نوع کیفی می باشد که ورود به آن مستلزم مطالعه گسترده و جدی در تاریخ سیاسی و مذهبی کشورهای اسلامی است تا بتوان به مفاهیم و الگوهای آن دست یافت، در این پژوهش به تناسب تاریخ کشور مورد مطالعه و نوع درک مولفین سعی شده است ساختار هر تحقیق سازماندهی شود. لذا در این تلاش برخی اختلاف نظر خوانندگان گرامی در الگوهای ارائه شده برای ما قابل تأمل می باشد و انتقال آنها به ما بسیار ارزشمند است. روش گردآوری اطلاعات به صورت اسنادی است که از طریق کتابها، مقالات و در برخی موارد برای تعدادی از تصاویر از سایت های اینترنتی استفاده شده است. لازم به ذکر است این تجربه ارزشمند آموزشی و پژوهشی را برای اولین بار در سال ۱۳۹۰ در محضر پژوهشگر فرهیخته معماری ایران جناب آقای دکتر سلطان زاده آموختیم که منجر به انتشار مجموعه مقالات با عنوان طراحی پارک های تخصصی گردید و پس از آن چند مجموعه دیگر با عنوان های ذیل توسط انتشارات دانشگاه آزاد اسلامی قزوین و سایر ناشرین محترم منتشر شد.

۱- طراحی پارکهای تخصصی (۱۳۹۰) - انتشارات دانشگاه آزاد اسلامی قزوین

۲- طراحی پارک کودکان (۱۳۹۱) - انتشارات چهار طاق

۳- فضاهای جدید در بافت های تاریخی (۱۴۰۰) - انتشارات چهار طاق

۴- طراحی مجموعه محوطه های دانشگاه (۱۳۹۰) - انتشارات دانشگاه آزاد اسلامی قزوین

۵- معماری انعطاف پذیر (۱۳۹۲) - انتشارات دانشگاه آزاد اسلامی قزوین

۶- زمینه گرایی در معماری (۱۳۹۳) - انتشارات نشر گهر دانش

۷- مروری بر نشانه شناسی در معماری (۱۳۹۳) - انتشارات نشر گهر دانش

۸- پایداری اجتماعی در فضاهای شهری، جلد اول (۱۳۹۴) - انتشارات نشر گهر دانش

۹- پایداری اجتماعی در فضاهای شهری، جلد دوم (۱۳۹۴) - انتشارات نشر گهر دانش

۱۰- میدانهای تاریخی در کشورهای اسلامی (۱۳۹۴) - انتشارات دانشگاه آزاد اسلامی قزوین

۱۱- معماری مدارس تاریخی در کشورهای اسلامی (۱۳۹۵) - انتشارات دانشگاه آزاد اسلامی قزوین

۱۲- معماری منظر در آثار معماران معاصر ایران (۱۳۹۵) - انتشارات نشر دانشگاهی

۱۳- مروری بر تجربیات جهانی در طراحی پارک های شهری

۱۴- مروری بر معماری پست مدرن در طراحی فضاهای فرهنگی کشورهای اسلامی

در اینجا جا دارد از زحمات جناب آقای مهندس رضا حسینی که در زمینه صفحه آرایی و ویراستاری تلاش ارزشمندی داشته اند و نیز سرکار خانم مهندس زهرا نوری که زحمت طراحی جلد را متقبل شدند، همچنین از زحمات سرکار خانم مهندس فهیمه موحدی که در تنظیم چکیده های انگلیسی کمک بسیار شایانی داشتند سپاسگزاری نمایم. در پایان از ریاست محترم دانشگاه جناب آقای دکتر موسی خانی که همواره از فعالیت های پژوهشی در دانشگاه آزاد اسلامی قزوین حمایت نموده اند تقدیر و تشکر می نمایم. همچنین از همکاری آقای دکتر سیدرضا نصری و مدیریت محترم نشر گهر دانش که در خصوص امور انتشار این اثر فعالیت داشتند قدردانی می نمایم.

جمال الدین سهیلی

استادیار گروه معماری

دانشگاه آزاد اسلامی قزوین

زمستان ۱۳۹۵